

Sobre Carroç de Rebollet, el fort col·laborador de la conquesta de Mallorca i València, tan al·ludit en els citats docs. veg. l'estudi de Chabàs, en *EL Arch.* II, 33ss.

ETIM. No sé que se n'hagi escrit res fora del qualificatiu de pre-romà, en *E.T.C.* I, 297. En tot cas és un fet indubtable que aquest nom començà designant el riu (i vall) (apartat *A*). En temps romans SALO, -ONIS, era el nom del riu *Jalón* gran afl. esq. de l'Ebre, ponderat per Marcial (x, 103.2), vora la seva nativa Bilbilis (= Calatayud).

Es té per un dels més conspicus representants de l'arrel europea hidronímica SAL-, que va fornir la denominació de bastants rius d'Europa: els dos *Saale*, afl. de l'Elba i el del Rin; etc.

Sens dubte aquest nom hispànic es repetia en el del riu del Marquesat de Dénia, també, conegut com *riu Gorgos*, però *Xaló* n'era el nom antic; veg. Cavanilles, i docs. supra, i d'ell passà a designar, primer tota la vall central d'aquest riu, amb la Baronia, que s'hi confonia; i, en fi, el seu poble principal, i el castell central de la vall. Que també tindria primerament la forma SALONE.

Un testimoni indirecte del nom en aquesta forma ens el donà la colònia grega, citada per Estrabó i Artemidor, que sonaria *Salone* en aquell temps, però els grecs l'hel·lenitzaren en *Halonê* adaptant-lo al mot grec *hals*, equivalent del ll. SAL, inspirant-se alhora en unes salines que hi havia hagut cap a la desembocadura (Fig. Pacheco, *GGRV* 155), i el que n'he dit a l'art. *XÀBLA*.

SALONE per virtut de la pron. morisca, fou convertit en *Xalon*, tant aquí com en el riu de la zona aragonesa de Calatayud, no menys sotmesa a la influència aràbiga. Tal com el nom SAETABIS apareix de vegades en la forma *Exativa*, també ací trobem antigament *Exaló*, junt amb la forma *Xaló* o *Xalon*, que és ja la del *Rept*. Hi ha alguns altres NPP sens dubte anomenats amb el nom de la població: Domingo *Exaló* en el *Llibre de Vâlues* de Castelló de la Plana, a. 1371; i en el de 1398 es parla dels hereus de *Na Exalona*, amb referència a la mateixa pda. A Mall.: Antonia *Axeló* o *Axaló*, a Montuiri 1600, muller de Miquel J. Miralles (J.M. Bover *Bi.Escr. Bal.* §734) i avui *Son Aixalo* a Palma.

¹ En censos de 1563, 1572 i 1602, consten 69, 56 i 124 mor. (Lapeyre, p. 43).

XAMEL

Nom d'una cova (*la kovêta çamêl*) en l'arcaic te. de Llíber, en les muntanyes des fons del Marquesat de Dénia, en el mateix poble un home, *el tio Xamel* (crec perquè hi havia viscut) xxxiv, 81.4). Ha de ser

nom antic (i la *ç* mostra que no ve de l'àrab). Sospitem que sigui una de tantes coves on es creia guardaven tresors.

Potser del b. ll. CIMELI (gr. κ(ε)ιμελιον), 'objectes preciosos', especialment els del culte de les basíliques (V. *Cemel*, en dos llocs, explicats a l'article *El Clot de Cemel*), suposant que en aquesta «Cova del Xamel» es guardessin els ornaments d'una església cristiana dels temps visigòtics, quan el Regne de Todmir, fou absorbit pels sarraïns: és sabut que Llíber és nom ibèric de LLIBERIS, però no és possible fer-ho venir del basc *çemel* o *ximel* 'flexible', 'marcit', sense nexa semàntic i basc no és = ibèric, menys encara amb MAXILLA 'mandíbula' o 'galta' (*DECat.* v, 15 375).

Xamena, V. *Misc. àr. X*

XAMMAR

NP que estudiem en aquest volum perquè forma part del nom del veïnat de *Pontxammar* (o millor *Puigxammar*), integrant del te. de Corts, que és agre. al mun. de Cornellà del Terri (Gironès).

PRON. *puçammá*, oït a Banyoles, 1964 (XLIV, 1540). Un inf. del te. de Cornellà em deia: «Sant Jaume és a *Pontxammar*» parlant d'una capella o esglesieta (XLIV, 151), i un altre, de Pujals: «*puçammá*», explicant que era un «barri». No figura en els nomenclàtors, llevat del Montsalvatje, que l'anomena (xvii, 110) St. Jaume de *Punxammá*, sense documentar-lo. Tanmateix és prou conegut, perquè prop de Cornellà, en el trencador de la crtra. Girona-Banyoles. Hi ha (1988) un rètol que diu *Pont-Xatmar*. Ara bé són cosa corrent els compostos de *puig* amb un NP, molts d'ells ben antics (*Puig-arnol*, *Puigengoler*, *Puigdellivol* etc.); mentre que no sé (o en tot cas seria ben rar) tals compostos amb *Pont*. És versemblant, doncs, que *Puig-Xammar* (com ho digueren a Banyoles) sigui la forma primitiva, cosa que explica millor la pron. amb *ç*, mentre que els pontarrons que hi ha per allà damunt el riu *Terri* justifiquen de sobres que s'alterés en *Pontxammar*.

Xammar com a cognom és molt conegut i ben difós, pron. *šammá* no pas *šamá* amb *m* simple com diu *AlcM*, que per cert en dóna una etimologia absurda, germ. GAUDEMAR, que és superflu refutar per l'òbvia impossibilitat fonètica, però ens obliga a donar des d'ara una etimologia. Llavors cal començar per donar les formes antigues d'aquest NP. Moderadament, p. ex., don Salvador *Xenmar* oficial dels assaonadors de Bna., a. 1793 (Maldà, *Cal. de Sastre* II, 99); n'hi ha un de molt conegut a Lleida; «lo *çamà* de Lleida», del qual em parlen en molts llocs, p. ex. a Espot, a Penelles etc. (xxxvii, 73.11, 143.23).

Sovint, i des de molt antic, amb *e* [ɛ] a la 1ª sil·laba.